

KNUD PEDER JENSEN: *Vildmanden, En fortælling om folkemindesamleren Søren Knudsen.* Gyldendal 1991. 236 s., ill. kr. 288.

Det er vist ikke langt fra, at de fleste museer er blevet grundlagt og opbygget af mere eller mindre mærkværdige mennesker, og det er i alt fald sikkert, at Søren Knudsen (1878-1955), som skabte Glud Museum, havde sine særheder. Ikke underligt, at hans skæbne har fristet en historiker, selv om fortællingen om Vildmanden ikke er uden problemer.

Der er valgt en »dramadokumentarisk« form, som gør det vanskeligere end vanligt for læseren at afgøre, hvornår Søren Knudsen holder op og forfatteren føjer til. Hertil kommer en teknik med flash-backs, som af og til virker noget forvirrende. Genren kræver strengt taget et talent som en Thorkild Hansens for at virke kunstnerisk overbevisende, og det er der ikke tale om her. Når man efter endt læsning ikke føler sig stort klogere på en person som Søren Knudsen, skyldes det også, at Knud Peder Jensen har valgt at koncentrere behandlingen så utroligt om at tale »ligefremt om alle livets sider« – i dette tilfælde Søren Knudsens kønsliv – at man får utilfredsstillende lidt at vide om det, der trods alt var baggrunden for berømmelsen, nemlig livsværket, Glud Museum.

Anders Monrad Møller

ANDERS MONRAD MØLLER, *Etaten og traditionerne. 1914-1945. Dansk Toldhistorie IV.* Toldhistorisk selskab, København 1990. 403 pp. ill.

Med udgivelsen af fjerde bind af Dansk Toldhistorie I-V forligger den samlede skildring af den danske toldetat fra de ældste toldruller i begyndelsen af 1100-tallet til i dag. Værket er i sin helhed blevet et helstøbt og veldisponeret arbejde, der behandler alle de aspekter af toldadministrationens udvikling, som man med rimelighed kan vente.

Det foreliggende bind er i Monrad Møllers pen blevet en velskreven fremstilling i store og små træk i etatens ydre rammer, og især indre liv. Fremstillingen er velgørende fri for bredpenslede og bastante vue'r over vort lands økonomiske historie – den kommer med, men i en fin balance med det, der er omdrejningspunktet: arbejdet i landets toldkamre, inspektorater og direktoratet. Læseren præsenteres for hele viften af arbejdsfunktioner og særømråder, ikke mindst gennem det væld af enkeltsager, der havnede i toldvæsenets arkiv, og et stykke kulturhistorie fra en meget speciel verden er resultatet. Bogens billedside supplerer med eksempler på tidens toldarkitektur og kontroltekniske snurrepibier.

Forfatteren fremhæver, at toldloven af 1908 nok satte punktum for årtiers politisk tovtrækkeri, men at den egentlige toldadministration jo fortsatte i bedste tradition under forordningen af 1797, der var i kraft frem til 1959. Men iøvrigt var perioden præget af alt andet end kontinuitet, og arbejdet med den stærkt voksende afgiftsadministration og de ekstraordinære toldforhold under verdenskrigene foregik i et stadigt kapløb med de hyppige ændringer i det midlertidige lovgrundlag, som periodens opfindsomme finansministre udviklede. Det var jo